

На основу члана 145 Статута Учитељског факултета у Београду, Наставно-научно веће Факултета на седници одржаној 18.06.2015. године донело је одлуку бр. 16/115 о образовању комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Александре Стошић *Функционалност уџбеничког комплекта у развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе.*

Комисија у саставу: др Александра Милетић, доцент на предмету *Методика наставе музичке културе*, Учитељски факултет, Универзитет у Београду, председник, др Ивана Дробни, редовни професор на предметима *Солфеђо* и *Методика наставе солфеђа*, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, члан, др Гордана Стојановић, редовни професор на предмету *Методика наставе музичке културе* Универзитета у Београду, ментор, након прегледа и анализе докторске дисертације кандидата мр Александре Стошић, подноси Наставно-научном већу Учитељског факултета следећи:

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Мр Александра Стошић, рођена је 1972. године у Београду. Основну школу је завршила као ђак генерације, а након тога средње и више образовање стиче на Педагошкој академији за образовање учитеља у Београду, у периоду од 1987. до 1993. Педагошку академију је завршила са одличним успехом и средњом оценом на студијама 9.20. На Учитељском факултету у Врању дипломирала је 1997. године са средњом оценом 8.73 и оценом 10 (десет) на дипломском испиту из *Методике наставе музичке културе*. Специјалистичке

студије из области *Методике наставе музичке културе* уписује 2001/2. у Београду и полаже све испите са средњом оценом 10 (десет). Магистарске студије уписује 2003/4. године на Учитељском факултету у Ужицу (средња оцена 9.75). Одбравивши магистарску тезу (05.07.2007.) под називом *Полифункционалност песме у настави музичке културе на млађем школском узрасту* стиче звање магистар дидактичко-методичких наука. Упоредо са основном завршава нижу музичку школу, одсек за клавир и соло певање, а затим, своје музичко образовање, наставља у средњој музичкој школи *Стеван Мокрањац* у Београду, на одсеку за соло певање.

Радно искуство мр Александра Стошић започиње 1996. године у основној школи *Вук Караџић*, а затим од 1997. године ради на Учитељском факултету у Врању као сарадник практичне наставе за предмет *Методика наставе музичке културе*. Марта 2000. године изабрана је за асистента приправника на предмету *Методика наставе музичке културе*, а затим асистента (2008) за уже научну област *Методика наставе музичке културе* (предмети: *Методика наставе музичке културе 1* и *Методика наставе музичке културе 2*) на Учитељском факултету у Београду.

Педагошки рад и посвећеност у ширењу музичке културе мр Александре Стошић превазилази садржаје предмета којим се бави. Тако, све време рада на Учитељском факултету у Врању наступа као солиста хора *Врањске девојке*, али и као сарадник на јавним наступима студената, као и у организовању представа за децу (1997-2000). Преласком у Београд у сарадњи са школом вежбаоницом Учитељског факултета у Београду припрема и реализује (2009) Ускршњи концерт ученика школе *Ђурило и Методије* и студената Учитељског факултета под називом *Деца - чувари народне традиције*. На Учитељском факултету у Београду (2010) оснива и руководи студентским вокалним ансамблом *Зора* са којим наступа на свечаностима на Факултету и ван њега. Са дечјим хором млађих разреда основне школе *Ђурило и Методије* и вокалним ансамблом учествује (2010) у уметничком пројекту Учитељског факултета у Београду *Од ђака до учитеља* (концерт у Атријуму Народног музеја). Поводом прославе 20. година од оснивања Учитељских факултета у Београду, на свечаној академији на Коларчевом универзитету (2013) наступа са дечјим хором *Ђурило и Методије* и

студентским вокалним ансамблом Учитељског Факултета у Београду - *Зора*. Коаутор је пројекта *Медведова женидба, корак по корак до музичке приче на школској позорници* (25.9.- 25.12. 2013) који је одобрио Секретаријат града Београда. Пројекат је завршен са више новогодишњих концерата за децу градских и приградских школа и вртића општине Обреновац.

Мр Александра Стошић је објавила дванаест стручних и научних радова, учествовала на шест научних скупова, два саопштења штампана су у целини, а остала у апстракту, аутор је шест одредница у Лексикону образовних термина, издање Учитељског факултета у Београду. Наводимо три научна скупа и три научна рада који су настали као резултат рада на докторској дисертацији:

Научни скупови:

1. *Иновације у основношколском образовању - од постојећег ка могућем* (децембар 2008). Универзитет у Београду, Учитељски факултет, са саопштењем: *Праћење и вредновање постигнућа у настави музичке културе*. Саопштење у целини објављено у: *Иновације у основношколском образовању - од постојећег ка могућем, Зборник радова*. Београд: Учитељски факултет, 348-360. [UDK 371.26:78]

2. *Концепције и стратегије обезбеђивања квалитета базичног образовања и васпитања* (8. фебруар 2012). Универзитет у Београду, Учитељски факултет, са саопштењем: *Уџбеник музичке културе између наставника и ученика*.

3. *Имплементација иновација у образовању и васпитању – изазови и дилеме*, Учитељски факултет Универзитета у Београду, Педагошки факултет у Марибору, Словенија и Виша педагошка школа у Новом Сончу, Пољска (2014), са саопштењем: *Структура уџбеника музичке културе – изазови и дилеме*. Апстракт саопштења објављен у: *Резимеи / Научни скуп Имплементација иновација у образовању и васпитању – изазови и дилеме*, 14. новембар 2014, Београд – Београд: Учитељски факултет, 2014, стр. 120-121.

Радови у часописима:

1. Стошић, А. (2008). Полифункционалност песме у настави музичке културе. *Педагогија*, бр.1/63. Београд, 62-74. [UDK 371.14]

2. Stošić, A. & Janjic, M. (2011). Theatrical communication method in contemporary language and music teaching, *Teachers competences and the learning environment*, edited by I. Radovanovic, Phd and, Z. Zaclona, Phd, Panstwowa Wyzsza

Szkola Zawodowa w Nowym Saczu: Polska, Univerzitet u Beogradu: Učiteljski fakultet, 79-95. [UDK 371.3 (082)]

3. Стошић, А. (2012). Уџбеник музичке културе - ослонац у раду ученика и наставника, *Иновације у настави*, XXV, 4, 22-30. [UDK 37.016:78, 71.371.026]

На захтев Учитељског факултета, број 16/56 од 12.07.2010. године, Веће научних области друштвено-хуманистичких наука, на седници одржаној 07.12.2010. године одлуком 02 број: 020-4583/29-10 дало је сагласност на писмени предлог и образложење теме докторске дисертације мр Александре Стошић, под називом *Функционалност уџбеничког комплекта у развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе*. Завршена дисертација има 327 страна са литературом и прилозима, односно 276 страница основног текста. Дисертација се састоји од три поглавља, увода и закључка. Поглавља су подељена на више потпоглавља, што даје потребну садржинску разуђеност имајући у виду сложеност одабране теме. Приликом израде дисертације коришћена је библиографска грађа која броји 152 јединице литературе, од чега је 28 на енглеском језику, плус 35 јединица уџбеника, приручника и аудиоматеријала који су анализирани са аспекта њихове функционалности у развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања у докторској дисертацији мр Александре Стошић односи се на проучавање музичког материјала у уџбеничким комплетима са аспекта његове функционалности у развоју вокалних способности, а у складу са природним развојем гласовних способности ученика узраста од 7-11. године. Сведоци смо све обимније уџбеничке продукције, па се реално поставља питање да ли, на који начин и у ком смеру актуелни уџбенички материјал даје могућност за подстицање вокалног развоја, једног од исхода прописаног наставним програмом на млађем школском узрасту. С обзиром на специфичност уџбеника музичке културе која проистиче из саме природе предмета, уџбеник је посматран заједно са пропратним звучним материјалом и приручником који сугерише начин рада у конструкцији знања, умења и у развијању способности.

На први поглед изгледа апсурдно да се уџбеник може бавити проблемом у коме примарну улогу има звучна интеракција, примање и репродукција звука. Уџбеник јесте основна и највише коришћена књига намењена ученику, али је истовремено и средство у раду наставника. Он је, у мањој или већој мери, канал кроз који се одвија наставна комуникација. Зато је циљ рада постављен кроз проблемско питање, да ли и на који начин уџбеник и пратеће јединице уџбеничког комплета, могу постати потпорни систем у наставном процесу музичке културе у смислу обезбеђивања избора и распореда музичких садржаја, увођења и коришћења музичких законитости који ће деловати у правцу развоја гласовних и интерпретативних способности. Постављен је још један циљ рада, а то је да се испитају ставови учитеља о сопственој методичкој пракси како бирају и користе музичке садржаје из уџбеничког комплета, те које приступе и стратегије примењују у раду на подстицању вокалних способности. Из овако постављених циљева могу се извући закључци који би били путоказ учитељима у избору и начину коришћења уџбеничког комплета музичке културе.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Општа хипотеза на којој се заснива проучавање ове теме јесте претпоставка да садржаји уџбеника музичке културе и пратећи звучни материјал, уколико се систематски користе, кроз сва четири разреда, могу деловати у правцу развоја гласовних и интерпретативних способности. У том смислу једна од основних хипотеза на којој се заснива проучавање теме јесте да се развој распона гласа за одређени узраст може подстаћи коришћењем музичког материјала из уџбеника, који је у складу са природним музичким развојем и да се ученици кроз смислене музичке садржаје воде ка захтевима/исходима програма. Из основне хипотезе изведене су следеће помоћне хипотезе: а) Тематски садржај музичких примера, темпо и динамика сагласни карактеру песме, различита музичка артикулација, као и обезбеђивање музичког материјала оба тонска рода, доприносе развоју интерпретативних способности, б) Уџбеник је доминантно средство у настави музичке културе. Међутим, учитељи га користе само у једном разреду, ређе континуирано кроз све разреде, као систем који подржава уџбенички комплет и в) Непланско коришћење песама

последица је ниске методичке компетенције учитеља у избору уџбеника и начину коришћења песама у полифункционалној улози.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У складу са дефинисаним предметом односно циљевима дисертације, садржај рада је изложен на следећи начин: *Увод* (1-20), *Теоријски приступ проблему* (21-111), *Методолошки оквир истраживања* (112-123), *Резултати истраживања – анализа и дискусија* (124-267), *Закључак* (268-276).

У УВОДУ, поред кратког излагања о важности проблема којим се рад бави у методичком смислу речи, у поднаслову *О значају певања у основној школи* (4-20) износе се и упоређују ставови домаћих и страних вокалних педагога, методичара музике, али и психолога и неуропсихолога зашто је вокални развој важан управо у млађим разредима основне школе односно утицајима који има на холистички приступ у развоју детета.

Прво поглавље под насловом ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ организовано је у потпоглавља: *Термиолошко одређивање појмова* (21-29), *Развој дечјег гласа* (30-85), *Јединице уџбеничког комплекта у настави музичке културе* (86-111) од којих су последња два развијена у више адекватних подцелина. После дефинисања појмова везаних за вокални развој детета, у другом поднаслову анализирају се релевантни аутори из домена вокалне педагогије, методике наставе музичке културе, лингвистике, педагогије, психологије, фонологије и фонијатрије да би се, са једне стране, сагледале све фазе природног вокалног развоја детета до једанаесте године и, са друге, организовани рад на развоју вокалних способности. Основни закључак за овај шири развојни период од рођења до пете односно шесте године је да се вокалне вештине, касније умења и способности, стичу међусобним преплитањем и подстицањем учења и сазревања што значи да је сазревање нужан, али не и довољан услов за правилан вокални развој. Из угла когнитивно-развојних теорија „уважавање узрасних норми потцењује дететове могућности, јер превиђа чињеницу да је суштина *процеса музичког развоја* везана за појединца и да се састоји од *интеракције детета и музичког проблема у датој тачки музичког*

развоја’, при чему је узраст само један од чинилаца, а никако једина детерминантна“ (стр. 39). Овакав став представља новину како у поступцима наставника, тако и у избору музичког садржаја како би он одговорио стварним захтевима у одређеној фази његовог развоја. Иако превасходно вођен сазревањем, вокални вид музичког развоја мора бити потпомогнут планским радом васпитача/учитеља/наставника музике. У том смислу, у подцелини са посебним насловом *Методичка утемељења у раду на развоју вокалних способности* (42-85), истичу са два битна елемента: поступци којима се развија глас, рад у тзв. вокалној обуци и музички садржај тј. звучни материјал од кога се полази и редослед којим се учи. Глас се мора системски ширити, постепеним освајањем тонова средњег регистра, са песмама малог амбитуса, ширењем граничних тонова амбитуса прво ка горњем регистру, који је деци физиолошки ближи, због краћих гласница, а затим са растом гласница и ка дубоком регистру. У потпоглављу *Јединице уџбеничког комплета у настави музичке културе* (са подцелинама: *Структуралне и организационе компоненте уџбеника, Садржај уџбеника музичке културе, Структурални елементи и садржај приручника, Компатибилност уџбеника и приручника у решавању вокалне проблематике, Уџбеник као средство рада у систематском подупирању вокалних способности*), имајући у виду природу предмета, теоријском расправом, образложено је тумачење о томе: 1. Шта би уџбеник/уџбенички комплет требало да садржи у делу који је намењен вокалном развоју ученикаимајући у виду и полифункционалност музичког материјала и 2. На који начин јединице уџбеничког комплета могу допринети његовом функционалном коришћењу у наставном процесу.

У другом поглављу *МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА* (112-123), са потпоглављима *Предмет истраживања, Циљ, задаци и хипотезе истраживања, Варијабле истраживања, Методе, технике и инструменти истраживања, Узорак и план обраде података*, постављени су критеријуми за анализу музичког садржаја подстицајног у свим фазама и аспектима вокалног развоја. Ослањајући се на релевантне музичке и психолошко-развијне теорије које елелиборирају фазе природног вокалног развоја, конструисани су параметри, индикатори и инструменти којима се детектује музички материјал, методичке стратегије и знања из уџбеничког комплета која функционално подстичу

вокални развој (протоколи за анализу уџбеника, приручника и аудиоматеријала), начин избора и употребе уџбеничког комплекта (експлоративни упитник за учитеље).

Треће поглавље РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА – АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА (124-223) односи се на представљање резултата анализе сваког појединачног узорка уџбеничког комплекта као и међусобно поређење добијених резултата са сврхом потврде или одбацивања опште хипотезе истраживања. Дошло се до закључка да је општа хипотеза потврђена за уџбенички комплет Завода за уџбенике, као систем за сва четири разреда, док је за друга два комплекта (Klett и Креативни центар) делимично потврђена. У потврди опште хипотезе кандидат је обратио пажњу на компарирање квантитативних и квалитативних података чиме се отварао пут за сагледавање система који аутор пружа као методичке основе (табела 56.) која је помогла да се увиди систем и подршка како у хоризонтали (у оквиру једног разреда), тако и у вертикали (кроз разреде), пошто је било важно учити правовременост, континуитет у потпори и „вођење“ у концентричним круговима. Прва помоћна хипотеза која се односила на потпору музичког материјала који води развоју интерпретативних способности потврђена је за уџбенички комплет Завода за уџбенике. Друге две помоћне хипотезе које се односе на коришћење уџбеника уопштено су потврђене. Резултати су показали да велики проценат учитеља користи уџбенике, али га не сагледава као системско средство у раду.

У ЗАКЉУЧКУ (268-276) сумирани су резултати теоријских и практичних истраживања, синтетички размотрени и објашњени. Излагање теоријски усмереног дела рада допринело је сагледавању потребе да се вокални развој схвати шире у односу на досадашње стратегије које воде „лепом и изражајном певању“, што најчешће ништа не значи, осим фразе која се често чује у нашој учионици, али је заступљена и у дискурсу аутора уџбеника. Повезаност музике и језика, њихове релацијске везе и паралелни садржаји (првенствено ортоепске вежбе, вежбе дисања и дикције, језичко и мелодијско поклапање акцената у уметничкој дечјој песми), морају се огледати и у садржају уџбеника. Тиме би уџбеник ишао у сусрет развојним потребама музичког и језичког развоја, али и интенцијама савремене интегративне наставе. Управо на овим

садржајима могућа су померања у будућем побољшању уџбеничког садржаја који ће рефлексију имати управо у брижљиво вођеном вокалном развоју.

Резултати истраживања указују да уџбенички комплет може деловати у правцу пружања материјала који поткрепљује узрасно вокално сазревање, али и да је то само први корак, јер је важно да уџбеник профункционише у „зони наредног развоја“, како би остварио „развојно-формативну“ улогу у складу са циљевима савремене наставе. Савремени уџбеник музичке културе не сме бити збирка насумично одабраних дечјих песама или сликовница без нотног текста компонована да задовољи „музички укус“ популаризован у савременим медијима, пошто је велики број управо таквих уџбеника који су у понуди. У школи се „матерња мелодија“ мора чути у „живом извођењу“ наставника и ученика, већ на првим часовима, јер се музичке способности, нарочито вокалне морају развити на „матерњој мелодији“. Као што се матерњи језик поједностављен усваја у интеракцији са средином, тако је логично да развој вокалних способности започне на једноставним песмама малог обима. Мелодије великог амбитуса, које захватају високи регистар на почетку првог разреда, не могу бити функционално средство које ће дозволити детету да овлада певачким апаратом у складу са својим потребама.

Како уџбеник не може у довољној мери да пружи податке за креирање припреме за учење нове песме, у смислу распевавања, систематизације песама и начина интерпретације, неопходно је да садржаји из приручника буду компатибилни са одговарајућим сегментом уџбеника. Звучни материјал уз уџбеник је важан сегмент потпоре развоју гласа, али много чешће самој интерпретацији. Резултати су указали да побољшање овог медија мора ићи у правцу јасније дикције, чистије интонације, без снимака који подржавају назално певање, како су то највеће замерке које су се могле уочити на анализираним материјалима.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Остварени резултати истраживања засновани су на темељној концептуалној и контекстуалној анализи теорије, уџбеничке литературе и методичких приступа у пракси. Проблеми су посматрани кроз релевантне библиографске изворе, а структура рада указује на адекватан методолошки приступ. Поступним излагањем омогућен је аналитички увид у карактеристике, проблеме и могућности развоја вокалних способности деце млађег школског узраста из којих су проистекли закључци на основу којих се могу креирати различита конструкцијаска решења и смернице у бирању музичког материјала из уџбеника, али и бирању уџбеничког комплета који обезбеђује ефикасан развој гласовних и интерпретативних способности. Сагледавањем функционалности уџбеничког комплета са аспекта вокалног развоја и сугерисањем практичних методичких импликација у циљу подизања професионалних компетенција учитеља у избору и начину коришћења уџбеничког комплета, кандидаткиња, мр Александра Стошић, остварила је оригиналан допринос у области која до сада није била заступљена у методичкој литератури.

У том смислу, докторска дисертација мр Александре Стошић представља узоран научни рад који на основу постигнутих резултата истраживања нуди практична решења која, уколико би се имплементирала, могла би да буду од значаја за наставну праксу.

6. Закључак

Дисертација је урађена у складу са одобреном пријавом и испуњава све формалне, садржинске и квалитативне услове постављене нормативним актима и академским обичајима. Комисија сматра да је мр Александра Стошић потврдила своју квалификованост за научни рад, а својом дисертацијом понудила оригинално дело које ће дати допринос научној мисли и наставној пракси у области методике наставе музичке културе.

У складу са анализом понуђеном у овом извештају, Комисија даје позитивну оцену и сматра да су се стекли услови да кандидаткиња мр Александра Стошић приступи усменој одбрани докторске дисертације под

називом *Функционалност уџбеничког комплета у развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе.*

Стога, Комисија предлаже Наставно-научном већу Учитељског факултета у Београду да покрене процедуру за јавну одбрану докторске дисертације *Функционалност уџбеничког комплета у развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе* кандидаткиње мр Александре Стошић.

Београд, 05.07.2015

Комисија

др Александра Милетић, доцент на предмету *Методика наставе музичке културе*, Учитељски факултет, Београд, председник

др Ивана Дробни, редовни професор на предметима *Солфеђо* и *Методика наставе солфеђа*, Факултет музичке уметности, Београд, члан

др Гордана Стојановић, редовни професор на предмету *Методика наставе музичке културе*, Универзитет у Београду, ментор

